

UNA EXPERIÈNCIA D'ADAPTACIÓ DE L'ÀREA DE SOCIALS

Enric Cama

Professor

RESUMEN

El artículo refiere la experiencia de adaptación curricular con un grupo de alumnos de 4º de ESO de Ciencias Sociales, de un IES de Terrassa, que realiza con otros institutos de la ciudad. Una experiencia basada en la recuperación de la memoria histórica que tiene por objetivo el saber como se vivía en Terrassa la dictadura franquista y la crisis económica de los años 70. Los alumnos trabajan conjuntamente con alumnos de otros centros de cursos con currículum ordinario, consiguiendo los mismos objetivos.

ABSTRACT

The article refers the experience of curricular adaptation with a student group taking fourth grade of ESO (Compulsory Secondary Education), of a IES (Secondary Education Institute) in Terrassa, that takes place with other institutes of the city. An experience based in the recovery of the historical memory with the objective of knowing how people lived in Terrassa during the Franco's dictatorship and the crisis of the seventies. The students work collaborate with students coming from others centers with ordinary curriculum, getting the same objectives.

ALGUNES REFLEXIONS SOBRE ELS GRUPS ADAPTATS

Crec que l'adaptació curricular és una de les eines importants de la pràctica docent, malgrat que alguna de les seves aplicacions generi polèmica, com en el cas de l'organització de grups homogenis amb adaptació curricular al llarg de tot el curs. De fet, aquesta pràctica és ja un mètode aplicat, d'una o altra manera, per un gran nombre d'ensenyants en molts centres d'ESO i, aparentment, les reticències que durant un temps havien sorgit quasi han desaparegut davant la evidència que mantenir uns nivells de diversitat molt elevats al segon cicle d'ESO i, sobretot a 4t curs, era, al parer de molts, i també al meu, contraproductiu per als alumnes.

Escric això des de la meva experiència personal d'anys de practicar adaptacions curriculars amb alumnes de 4t d'ESO en un IES, el Nicolau Copèrnic, ubicat a Terrassa. Una experiència configurada a través d'anar provant i rectificat, a la vegada, contraposant opinions amb companys i companyes que consideraven que això empobria l'ensenyament i anava en contra dels drets dels alumnes als quals s'adaptava el currículum. Les eternes discussions en els equips docents no feien sinó palesar la complexitat del tema, però també la imperiosa necessitat de solucionar el greu problema de l'excessiva diversitat.

Des dels primers moments d'aplicació de la ESO vàrem ser molts els que advertíem d'aquest problema de la diversitat, especialment en el segon cicle. L'obligació de mantenir dins el currículum ordinari, a partir dels 14 anys i fins els 16, alumnes que no havien acumulat en la seva trajectòria escolar uns mínims hàbits d'estudi i als quals no havia estat possible dotar dels coneixements imprescindibles per a poder seguir el programa de 3r o de 4t feia molt difícil poder desenvolupar les classes del segon cicle de manera profitosa per a tots els alumnes. Recordo que, preveient-ho, ja vaig plantejar, quan ens preparàvem per a la ESO, en tots els cursos als quals vaig assistir, que varen ser bastants, aquesta dificultat, sense aconseguir orientacions concretes per afrontar-la. I durant els primers anys de la ESO vaig experimentar diverses fórmules que, haig de reconèixer, no van ser gaire reeixides.

Amb el temps es van anar creant en alguns centres les UAC's (Unitats d'Adaptació Curriculars), les actuals Aules Obertes, amb l'objectiu d'aplegar el mínim d'alumnes que no podien se-

guir el currículum establert i als quals s'orientava a un ensenyament molt funcional. Molt ràpidament, però, es va fer un pas més i es va anar imposant la discutida separació d'alumnes en grups als quals s'adjudicaven currículums diferents, mantenint en alguns la programació oficial i en altres aplicant unes adaptacions de molt diversa índole segons el criteri dels equips docents o dels departaments.

Aquesta flexibilitat en el currículum d'acord amb el tipus d'alumnat ha ajudat a subministrar als alumnes el que els pot ser més útil, sobretot si s'elaboren currículums ben adaptats per als alumnes als quals els és molt difícil o quasi impossible seguir el currículum ordinari.

En la meva opinió, una bona adaptació ha d'ajudar a l'alumne a no desvincular-se del procés educatiu, introduint-hi elements que afavoreixin la seva integració en la societat, incrementant la seva autoestima, correcció en el tracte envers els altres, autoexigència, capacitat de treball, disciplina, adopció de normes, i tot això, lògicament, acompanyat de l'assumpció d'unes capacitats bàsiques d'escriptura, comprensió lectora, matemàtiques, etc. Tots aquests elements estan presents, amb més o menys intensitat, en l'experiència que en els darrers dos anys hem desenvolupat, al meu entendre de manera positiva, amb un curs adaptat de 4t d'ESO.

Cal apuntar, però, alguns problemes, especialment a l'hora d'organitzar grups de curs diferents amb currículums adaptats. Un d'ells és la selecció dels alumnes en el moment de constituir els grups i, per tant, de decidir quins alumnes són aptes per seguir un currículum o un altre. Això representa una gran responsabilitat i cal que es valori acuradament l'historial acadèmic de l'alumne. El que un alumne sigui adscrit a un o a un altre grup pot tenir repercussions al llarg del curs, com la petició de canvi de grup per part d'alumnes que, adscrits al curs ordinari, en trobar-se en dificultats consideren molt més fàcil aprovar a través del curs adaptat, al qual exigeixen el seu trasllat. En aquest sentit la possibilitat d'algun greuge comparatiu entre els alumnes dels dos grups és molt factible.

Malgrat tot, les experiències d'adaptació realitzades en els darrers anys amb alumnes de 4t d'ESO han estat força interessants i, en el cas de la que motiva aquest escrit, ho ha estat especialment pel fet que els alumnes han desenvolupat un treball conjun-

tament amb alumnes d'altres centres, tots de cursos no adaptats. El treball l'han desenvolupat, doncs, barrejats, amb els mateixos objectius i assolint, com a mínim, els mateixos resultats.

UNA EXPERIÈNCIA INTERESSANT

El treball elegit per realitzar amb el grup de 4t d'ESO adaptat formava part del procés de recuperació de la memòria històrica de la ciutat i els alumnes del meu centre el van desenvolupar al llarg de dos cursos, 2005-2006 i 2006-2007. Formava part d'un projecte més ampli de tres anys: "MEMÒRIA TERRASSENCA", que pretenia recuperar part de la memòria històrica de Terrassa dels darrers cinquanta anys, des del punt de vista polític, econòmic i social. El projecte va ser iniciat pels Departaments de Ciències Socials dels IES Montserrat Roig i Nicolau Copèrnic el curs 2005-2006, i va tenir com objectiu, aquell primer any, el coneixement de com va viure la ciutat la dictadura del general Franco.

El projecte es presentava com una activitat al servei de la ciutat, en col·laboració amb entitats cíviques (Comissió per la Recuperació de la Memòria Històrica de Terrassa, Arxiu Històric Comarcal...), en associació amb professionals de la història (Centre d'Estudis Històrics de Terrassa) i amb una interessant relació intergeneracional entre joves alumnes i ciutadans d'edat avançada. Tot plegat semblava força atractiu en considerar positius tots aquests elements addicionals al tema central de la recuperació de la memòria històrica.

Van participar-hi, al principi, per part de l'IES Montserrat Roig, alumnes de 4t d'ESO d'un Crèdit Variable i per part de l'IES Nicolau Copèrnic alumnes de 4t d'ESO d'un grup amb adaptació curricular, treballant plegats. La valoració positiva que vam fer d'aquesta primera experiència ens va animar a continuar participant-hi el curs 2006-2007. Aquest curs, dels dos instituts inicials vàrem passar a cinc: els dos esmentats més l'IES Mata-depera, l'IES Egara i l'IES Torre del Palau. Tots els centres treballaven amb alumnes de cursos amb currículum ordinari menys l'IES Nicolau Copèrnic que hi tornava a participar amb alumnes d'un curs de 4t d'ESO amb adaptació curricular.

En concret, el tema d'aquest segon any era l'expansió de la indústria a Terrassa entre els anys 1950 i 1975 i la seva crisi al final del període, especialment en el sector del tèxtil. Endinsar-se en el coneixement d'aquesta etapa permetia també, i era part important dels objectius, apropar-se a l'evolució de les fàbriques, a la transformació urbanística de la ciutat, a l'estudi de les allaus migratòries i, sobretot, al coneixement de les condicions de vida i treball d'aquells anys.

El mètode de treball, durant els dos anys, ha estat l'entrevista amb protagonistes diversos d'aquell temps, els testimonis orals dels quals han quedat enregistrats i serveixen, mitjançant una guia didàctica, per treballar el tema als centres educatius, tant CEIP's com a IES.

El projecte permetia, a part de conèixer la història de la ciutat, posar en contacte generacions diferents, amb l'enriquiment humà que això representa, fer treballar plegats alumnes de cinc instituts amb procedències socials i geogràfiques ben diverses i, finalment, interrelacionar els centres educatius amb institucions de la ciutat. I un aspecte rellevant és que alumnes d'un curs adaptat van treballar plegats amb alumnes de cursos de currícu-

lum ordinari, i ho van fer, com he mencionat abans, amb total normalitat i assolint tots els mateixos objectius.

El treball va ser seleccionat pel Patronat Municipal d'Educació de Terrassa per rebre un ajut econòmic que va permetre la seva realització amb condicions molt favorables i el resultat final va ser, el primer any, una col·lecció de 10 enregistraments, que el curs passat van ser ja 15, amb un resum de les entrevistes i una guia didàctica. Tot plegat una bona font d'informació per aconseguir un millor coneixement de la història recent de la ciutat.

El projecte va comptar, el curs 2005-2006, amb la participació de 40 alumnes de 4t d'ESO, de dos instituts, mentre que el curs 2006-2007 els alumnes, de cinc centres, ja eren 90, sempre amb participants de l'IES Nicolau Copèrnic, uns 17 el primer any i uns 15 el segon, tots de cursos de currículum adaptat.

Cada any s'ha celebrat una classe conjunta inicial (el primer any a l'IES Nicolau Copèrnic i el segon en un espai més solemne: la sala d'actes de la Biblioteca Central de Terrassa) on un membre del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa ha assessorat els alumnes sobre la memòria oral, la realització tècnica de les entrevistes, el tractament de la informació obtinguda i d'altres temes d'interès per al desenvolupament del projecte. En aquestes sessions també es comencen a organitzar els equips conjunts d'entrevistadors, formats per alumnes dels dos instituts, i a planificar els calendaris de treball.

En una primera fase, els professors vàrem treballar les bases teòriques del projecte, que no eren altres que aplicar la metodologia de la història oral a l'ensenyament, fent descobrir a l'alumnat una dimensió més propera de la història a través de la mirada de la gent corrent. Pel que fa a l'IES Nicolau Copèrnic, vàrem adaptar les classes de Socials del curs participant a l'objectiu del projecte, començant per estudiar materials de la història local dels anys de referència, confeccionant les enquestes per a les entrevistes, assajant la utilització tècnica dels aparells de gravació, etc. Durant aquest període vàrem treballar amb un dossier elaborat a l'efecte i amb materials audiovisuals del temps de referència així com amb material específic de la ciutat.

Paral·lelament es feia el seguiment de la configuració dels equips d'entrevistadors, formats cadascun per alumnes dels diferents centres, barrejats, la qual cosa implicava al principi alguns recels entre alumnes d'un o altre institut, recels que amb el temps anaven desapareixent, malgrat que en alguns casos no del tot. Aquí la connexió personal entre els alumnes dels diferents instituts era important i l'ajut del professor va esdevenir cabdal a l'hora de superar problemes.

Ja des del primer moment es van concretar els objectius educatius del projecte en:

- Aprendre els continguts curriculars, convenientment adaptats, tot participant en una tasca d'interès per la ciutat.
- Estudiar història contemporània a partir de fonts primàries.
- Ajudar que els joves reconeguin i valorin l'aportació de la gent gran a la ciutat.

Aquesta relació amb persones de diferents generacions, fins i tot

de diferents cultures, involucrant-se en la recerca d'informació, en el tractament de les dades i en la creació del coneixement, serveix particularment als alumnes d'un curs adaptat a adquirir uns coneixements molt funcionals. El fet de sortir de l'espai de l'aula és també força positiu per a ells, ja que els treu de la rutina docent, igual que és interessant el fet d'obligar-los a organitzar-se com a grup entrevistador. Tot plegat impulsa l'autonomia de l'alumne i li proporciona elements d'hàbit social.

Aquesta autonomia de funcionament es posa en pràctica en diversos aspectes: coordinar-se per preparar les entrevistes, veure qui realitza cada tasca, tenir llestos els qüestionaris, que no poden ser iguals per a les diferents persones, concretar el moment de la trobada, la qual cosa no és fàcil per la dificultat de trobar un dia i hora que vagi bé a tothom, així com adquirir un obsequi amb el qual agrair la col·laboració de la persona entrevistada.

Les entrevistes es van realitzar amb un molt bon ambient de treball. Les persones entrevistades, com es reflecteix en els enregistraments, van col·laborar molt positivament amb els alumnes i aquests, també els del curs adaptat, varen haver de superar les petites dificultats pròpies d'un treball d'aquesta índole, com, per exemple, que algunes persones seleccionades en un primer moment, a l'hora de ser entrevistades, es posaven molt nervioses i invalidaven l'entrevista, o que, en el moment d'enregistrar, sortissin petits problemes tècnics de tot ordre.

Els alumnes del curs adaptat varen enfrontar-se a aquestes dificultats amb total normalitat i gran esperit de superació. I, en la meua opinió, amb una aplicació superior a l'esperada. Al final només dos o tres varen quedar un xic despenjats del projecte, sense assolir-ne els objectius, però aquest resultat va ser molt similar al dels altres centres participants, on també alguns alumnes no van realitzar-lo amb la diligència prevista. De fet, alguns alumnes del curs adaptat varen palesar un interès i una dedicació que va sorprendre a alguns professors que dubtaven que poguessin desenvolupar el treball al mateix nivell que els cursos dels altres centres.

Finalment, i després d'editar els enregistraments, el treball es va presentar a la seu de l'Arxiu Històric Comarcal, en presència de les persones entrevistades i dels alumnes que havien realitzat les entrevistes, que s'havien encarregat de convidar directament la persona que havien entrevistat i amb la qual es tornaven a trobar aquell dia. La presentació del treball també va ser un moment important per als alumnes del curs adaptat. Amb la presència de les autoritats educatives de la ciutat, de les direccions dels centres, de mitjans de comunicació, de molt de públic, representants dels alumnes van intervenir al costat dels seus professors. Naturalment també va intervenir-hi una representant del nostre

curs adaptat, amb una parlament que prèviament havia preparat a classe amb altres companyes i que va realitzar amb molta correcció, per a sorpresa de tothom, començant per ella mateixa.

L'experiència de treballar amb un curs adaptat en un projecte en el qual participen cursos de currículum ordinari ens permet afirmar que si els objectius estan acurats i la motivació adequadament impulsada, els resultats són similars a la resta d'alumnes d'altres cursos. Cal, però, tenir present que en un curs adaptat trobarem, de segur, alumnes que difícilment poden desenvolupar tasques de responsabilitat personal com les que requereix un projecte així. Aquests alumnes poden, però, com s'ha fet en aquest cas, desenvolupar tasques complementàries, el resultat de les quals no sigui determinant per al projecte.

En conclusió, de les dues experiències realitzades en podem extreure una valoració positiva. D'entrada, cal destacar el fet de treballar amb alumnes de procedències molt diverses, derivat de la barreja de centres diferenciats, tot hi que això presenta petites dificultats de les quals podrien donar testimoni anècdotes protagonitzades per alguns alumnes. També ha estat força interessant la relació dels alumnes del curs adaptat amb les persones entrevistades, que ha estat molt correcta. Per les opinions recollides entre els entrevistats, aquests valoren molt positivament l'actitud dels alumnes, la qual cosa també cal recollir a benefici d'inventari pel que té d'important a l'hora de considerar les opinions de la gent gran en relació als joves.

Finalment considero que un treball com aquest, sobre la memòria històrica, és força interessant des del punt de vista pedagògic, ja que permet connectar el temps passat amb la realitat encara viva, la qual cosa és impossible en altres períodes de la història en què les fonts primàries són inviabilitats. I també permet engrescar l'alumne en una activitat fora de l'espai de l'aula, que trenca la rutina i l'obliga a desenvolupar aptituds socials complementàries. I també el considero interessant perquè és un treball que resumeix molts objectius: treball coordinat de diversos centres educatius, molt diferents entre ells, recuperació de la memòria històrica amb coneixement d'una època de la història de la ciutat i la gent que la va viure, contacte entre joves i gent gran, relació amb entitats ciutadanes, responsabilitat dels alumnes en una tasca cívica i, evidentment, l'aprenentatge de les Ciències Socials. I tot això realitzat amb un curs d'adaptació curricular...

